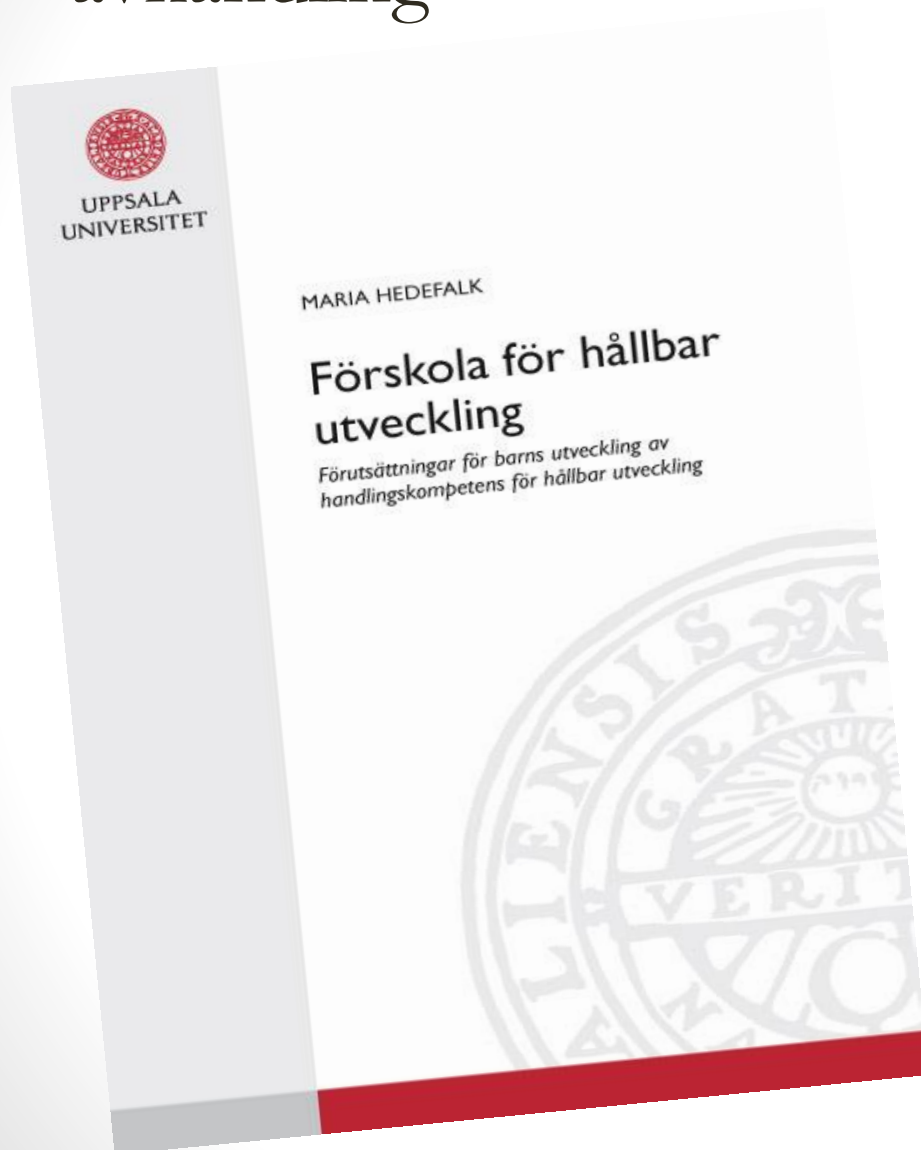

"Lust och engagemang – utbildning för en hållbar framtid", Linköping 14/11 2017

Undervisning för hållbar utveckling

Maria Hedefalk, lektor i didaktik

Föreläsningen baseras till stor del på min avhandling

<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:686018/FULLTEXT01.pdf>

Föreläsningens innehåll

- Undervisning för hållbar utveckling , vad är det?
- Studiens syfte och frågeställning
- Undervisningstraditioner och principer
- Empiriska exempel på hur lärarens val påverkar barns möjligheter att handla kritiskt

Vad är hållbar utveckling?

"Hållbar utveckling är en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra förutsättningarna för kommande generationer att tillfredsställa sina behov"

(Brundtlandkommissionen, 1988)

"Enough for everyone for ever"

Ett nytt sätt att undervisa på...

”Läran för förändring innebär ett förändrat lärande”

Sanne Björklund, 2014

Forskningsområdet är begränsat men har expanderat

- Fokus på miljöfrågor kopplat till **naturmöten** är övervägande.
- Ett nytt område som framträder är **barns rättigheter** (agens text)
- ”Tänka utanför lådan”

Nivåer på undervisning för hållbar utveckling

(Vare och Scott, 2007)

UHU1

Faktadriven

Handla ”rätt”

UHU2

Demokratiska processer

Agens, kritiska barn som agerar

”Tänka utanför lådan”, vi har inte svaren

Avhandlingens övergripande syfte

Det övergripande syftet med denna avhandling är att bidra med kunskap om **förutsättningar för barns meningsskapande om hållbar utveckling i förskolepraktik.**

I avhandlingen fokuseras de **didaktiska frågorna om vad, hur och varför**; det vill säga frågor om vilket undervisningsinnehåll och vilka undervisningssätt som barnen möter på sin förskola; varför de möter just dessa och de förutsättningar som de ger för meningsskapande.

Beroende på vilket undervisningsinnehåll som uppmärksammas och vilket som utesluts, skapas nämligen olika förutsättningar för barnen att skapa mening om hållbar utveckling.

Didaktiska val

Jag använder ett *pragmatiskt angreppssätt* för att studera meningsskapande och potentiella konsekvenser av den mening som skapas i en undervisningssituation.

Mening studeras så som den konstitueras i människors handlingar och särskilt fokus läggs på handlingar som innebär att *handla kritiskt*.

Angreppssättet används för att undersöka både *vilka handlingar* som privilegieras när barnen på förskolan kommunicerar och *hur denna privilegiering går till*.

Frågeställning

- Hur går undervisning till i förskolepraktik?
- Hur kan kritiska handlingar inom ramen för undervisning på förskolan se ut i barns meningsskapande?
- Vilka förutsättningar finns för förskolebarn att utveckla handlingskompetens för hållbar utveckling?

Undervisning?

Skollagens definition av *undervisning*: **sådana målstyrda processer som under ledning av förskollärare syftar till utveckling och lärande** genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden

I läroplanen uttrycks endast **strävansmål** för **vad** barn förväntas lära sig, **inte hur** detta lärande ska gå till, det vill säga vilken metod läraren bör använda.

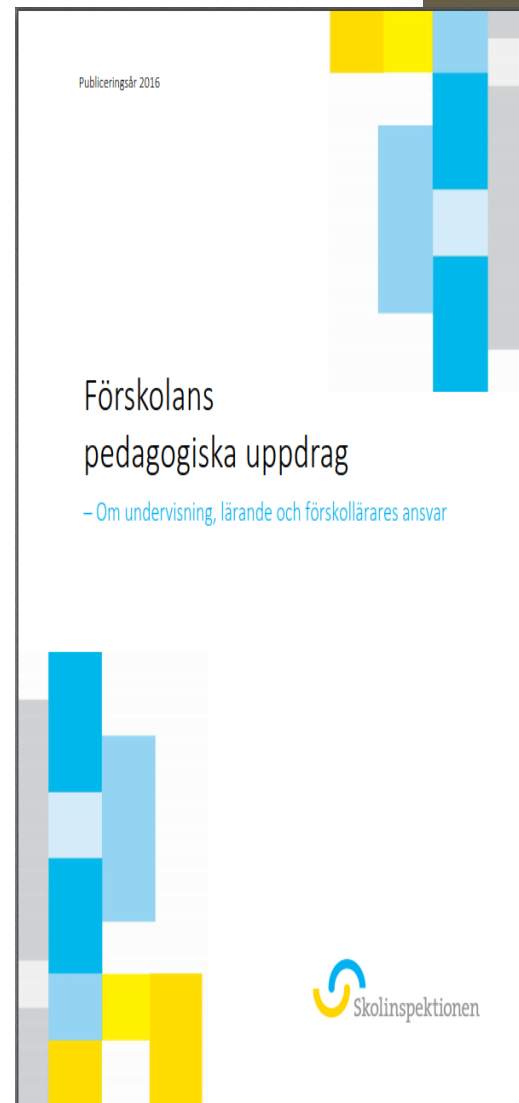
Det är således upp till den individuella läraren att själv och tillsammans med andra **omsätta läroplanens mål och kunskapsinnehåll i praktisk handling**. Läraren måste därmed göra en hel del **val kopplade till mål, innehåll och metoder** som läraren anser vara relevanta för den undervisning som ska utföras.

Skolinspektionens rapport om undervisning

Granskningen visar:

- Det bedrivs inte medveten undervisning mot strävansmålen på alla förskolor.
- Det finns ingen samsyn eller diskussion kring begreppet undervisning i förskolan.
- Bilden av förskollärares uppdrag är oklar.
- Språklig och kommunikativ interaktion behöver förbättras på hälften av förskolorna.
- Barnens nyfikenhet fångas inte upp tillräckligt på nära hälften av förskolorna.
- En tredjedel behöver använda leken mer medvetet i undervisningen.
- Arbetet med naturvetenskap och teknik behöver utvecklas på en fjärdedel av förskolorna.

Källa: Skolinspektionen

Reviderad läroplan för förskolan

STYRDOKUMENT Regeringen vill förtydliga och uppdatera dagens läroplan för förskolan. Bland annat ska det tydliggöras vad som menas med undervisning.

Undervisning enligt min empiri.....

Min definition:

...de handlingar som lärare utför i syfte att **rikta barnens uppmärksamhet mot ett specifikt undervisningsinnehåll**

I avhandlingen analyseras det innehåll som konstitueras i meningsskapandeprocesser i undervisningssituationer. Barns förutsättningar att skapa mening om ett specifikt innehåll, så som att handla kritiskt, varierar därmed för de barn som undervisas i en förskolepraktik.

Lärarens roll i meningsskapandet

I empirin finns en mängd exempel som visar hur lärare upprepade gånger *riktar barns handlingar mot ett specifikt undervisningsinnehåll* – som barnen skapar mening om.

Ett exempel på detta är att lärarna återkommande riktar barnen mot ”undersökande aktiviteter”. Barnen i studien förväntas undersöka saker självständigt, och tillåts inte alltid gå till läraren som kunskapskälla.

Undervisning, undersökande aktivitet

Det är lunch och barnen skickar runt karotter med mat i. Jakob får en karott med bönor i.

Jakob: Jag vill inte ha.

Lärare: Man kanske kan smaka och sedan bestämma om man inte vill ha.

Omdirigerande
riktningsgivare

Jakob: Ja, för jag har inte smakat på bönor någon gång.

Lärare: Då får du väl göra det då.

Bekräftande
riktningsgivare

Jakob tar bönor och smakar så småningom på dem.

Didaktik - ”konsten att undervisa”

(Lindström & Pennlert, 2013)

Didaktisk kompetens innebär att vara medveten om att det finns en mängd val, göra ett *medvetet val* (Englund, 1991).

Varför väljer läraren att rikta barnens uppmärksamhet mot vissa saker men väljer bort andra?

Didaktiska val beroende på undervisningstradition

Faktabaserad miljöundervisning

Läraren levererar objektiva fakta till eleven där läraren förväntar sig att kunskapen skall resultera i att eleven kommer att handla på ”rätt” sätt. Miljöproblem är tekniska och vetenskapliga problem.

Normerande miljöundervisning

Läraren påverkar elevernas attityder för att uppmuntra dem att ta en viss ståndpunkt till specifika problem. Miljöproblem är livsstilsproblem och läraren talar om för barnen vilka handlingar som är rätt.

Pluralistisk miljöundervisning

Läraren uppmuntrar eleverna att fatta egna beslut baserade på en mängd valmöjligheter. Miljöproblem är komplexa (tre dimensioner som inrymmer konflikter).

- Känns någon
undervisningstradition bättre än en
annan?

- Bör vi alltid undervisa inom en
och samma?

Undervisningsprinciper

Titta på vad som händer i praktiken, i situationen.

Den privilegiering som sker – åt vilket håll riktas handlingarna?

Jag har gjort komparationer med undervisningsprinciper för att komma åt vilka handlingar som privilegieras i situationen och vilka som *inte* privilegieras.

Undervisningsprinciper

Faktabaserad undervisning

Genom att lära sig fakta kommer barnet med automatik handla ”rätt”.

Normerande undervisning

Läraren talar om för barnen vilka handlingar som är rätt.

Pluralistisk undervisning

Fakta räcker inte till utan barnet behöver lära sig att värdera olika alternativa sätt att handla på.

(Baseras bla på Skolverket, 2002, Öhman & Östman, 2004)

Min empiri

Fältanteckningar och bandinspelning på en förskola.

Transkript från videoinspelningar från ytterligare en förskola.

Förmiddagar ca kl 9-12.

24 timmar inspelat material, 13,5 timmar transkriberat.

Meningsskapande processer och utveckling av handlingskompetens

Hur och vad som blir relevant i situationen

- Vilken mening som skapas i en situation
- Ger förståelse för varför och hur vissa handlingar blir relevanta och andra utesluts
- Handlingskompetens visar förmågan att delta i förskolans aktiviteter

Faktabaserad undervisningsprincip

1	Lärare Kristina	Ska vi se om vi hittar en gräsätare som är dinosaurie?	Hon tittar på Kasper och Karin.
2	Kasper	Gräsätare.	Han lyfter upp en långhals som ligger på mattan.
3	Lärare Kristina	Titta i munnen på den då.	
4	Kasper	Nej, det är en gräsätare.	Kasper lyfter upp huvudet på dinosaurien och tittar på det. Karin tar tag i huvudet och tittar närmare, Kasper ser på avstånd.
5	Karin	Det är rosa i den.	
6	Lärare Kristina	Ja, vad tror du? Jag tror att det är en gräsätare. Känn efter hur era tänder känns. Känn med fingrarna. Är det vassa?	Nu håller Kasper i huvudet på den. Släpper och känner på sina tänder.

Normerande undervisningsprincip

Sara	Jag kan ju röra med en sån här pinne.	Hon petar med pinnen.
Selma	Den kan (ohb) sina taggar.	Hon petar med pinnen.
Sara	Vi bara pillar med pinnen. Gör inte! Fröken, fröken! Här är en igelkott. Kom och titta. Jag har hittat en igelkott.	Hon tittar in i kameran, reser sig sedan hastigt upp och springer iväg.
Selma	Vi har hittat en igelkott. Vi har hittat en igelkott.	Hon hoppar och skriker.
Sara	Skynda! Skynda! Skynda!	Sara hoppar upp och ner.
Selma	Kom en igelkott, en igelkott.	
Sofia	Jaaaa.	Hon hukar framför igelkotten.
Sara	En pinne, kom en pinne.	
Sofia	Jag har hittat en.	Hon tar upp en pinne från marken
Sara	Jag har hittat en jag med.	
Selma	Titta.	
Lärare Kia	Nej Sofia, peta inte på den. Låt den vara, man får inte röra den.	
Selma	Men vi rör den bara med pinnar.	
Lärare Kia	Nej, gör inte det. Vad sa jag? Man får inte peta på den. Dom är väldigt söta.	Han lägger en hand på Selmas axel och Selma reser sig upp.

Pluralistisk undervisningsprincip

Lärare Saga: Har kan man undvika att myggorna biter en? Finns det nått hjälpmedel?

Svante: Men, om en mygga, om man känner att en mygga landar på sig, så bara gör man så! ((Han slår med handflatan på armen.))

Lärare Saga: Ja.

Lärare Kristina: Eller man kan putta bort den. ((Hon sveper med handen över sin arm)).

Svante: Ja, eller smälla.
((Han slår sig på armen)).

Pluralistisk undervisningsprincip

Kalle	Det här är min säng och jag måste ha den för att sova i, annars kan jag inte sova. Men då måste vi lämna den här.	Han slår uppgivet med händerna på sina låar. Huvudet är sänkt och rösten låter ledsen.
Kaj	Nähä!	Han flyttar sitt ansikte nära Kalles.
Kalle	Men vi måste, om vi inte har den här sängen, så är det min säng. Men jag vill, neeeej, neeeeej.	Han sätter sig i skottkärran och reser sig upp igen. Han går fram mot Kaj och tar tag i ena handtaget på skottkärran. Båda börjar dra igen.
Lärare Sune	Men kom då.	Kaj släpper kärran och Kalle drar bort den en liten bit och ställer den upp.
Kalle	Nu ligger jag här. Neje, neeeeej.	Han lägger sig i skottkärran. Kaj tar tag i handtagen och lyfter upp skottkärran en liten bit.

Undervisningsprinciper

Faktabaserad undervisningsprincip	Normerande undervisningsprincip och Pluralistisk undervisningsprincip	
Fakta för att ta sig vidare i situationen	Fakta räcker inte, ett behov att värdera finns för att ta sig vidare	Fakta räcker inte, ett behov att värdera finns för att ta sig vidare
Hitta fakta i vetenskapen	Läraren vet hur	Undersök olika lösningar
Lära sig fakta	Handla enligt fördefinierade värderingar	Göra sin egen värdering om hur man kan handla

UHU1

UHU

2

Förutsättningar för att barn ska kunna handla kritiskt:

- Läraren riktar barnens uppmärksamhet mot ett moraliskt innehåll – där värderingar måste göras
- Det finns en variation av röster
- Barnen behöver känna sig trygga i att uttrycka avvikande ståndpunkter

Min tolkning av uppdraget...

- Lyfta fram värdefrågor (identifiera sådant som inte är hållbart)
- Erfarenhetsbaserat lärande (koppla handling till sitt eget liv)
- Kritiskt tänkande/demokratiskt förhållningssätt (lyfta fler röster, bilda sig en egen uppfattning)
- Medbestämmande (ta ansvar och handla)
- Kombinera UHU1 och UHU 2

Tack för mig!